

تعریف فقر

فقر به مجموعه پیچیده‌ای از مفاهیم ارجاع داده می‌شود که معانی گوناگونی برای افراد گوناگون در فرهنگ‌های گوناگون دارد. عبارت‌هایی همچون محرومیت مادی، کم داشتن پول، وابستگی به نظام حمایتی، طرد اجتماعی، (Spicker, ۲۰۰۷: iv) و واژه‌هایی همچون ضعیف، گرسنه، مریض، بی‌خانمان، فاقد زمین، عاجز و گدا می‌توانند در فهرست واژه‌های معادل فقر قرار گیرند و البته بسته به نوع نگاهی که به اشکال محرومیت می‌توان داشت واژه‌هایی همچون دیوانه، زندانی، برده، فراری، تبعیدی، دستفروش خیابانی نیز می‌توانند در این فهرست قرار گیرند (Himmelfarb, ۱۹۸۴, Rahnama, ۲۰۱۰: ۱۷۴). اما امروزه با وجود تنوع واژه‌هایی که انعکاس فقر هستند، مخرج مشترک اغلب برداشت‌هایی که از فقر وجود دارند مفهوم "فقدان" یا "نقص" در دسترسی یا تملک کالاها و خدمات اساسی است (Sen, ۱۹۸۱).

فقر و پیامدهای آن

آنچه علت اصلی مطالعه فقر است و کانون اصلی انواع فقر را تشکیل می‌دهد مشقت انسان‌های گرفتار فقر است. مشقتی که توأم با رنج و بیماری ناشی از ناتوانی است. سخن از فقر سخن از اعداد محاسبه‌شده با شاخص‌های فقر نیست، بلکه سخن از درد و رنج هم‌نوع است، سخن از گرسنگی و تنگدستی، تغذیه ناکافی، بهداشت و سلامت ضعیف، فقدان آموزش و پرورش کافی و سایر نیازهای یک زندگی شایسته انسانی است که امید به زنده ماندن و زندگی را کوتاه می‌کند. سخن از فقر سخن از آثار و پیامدهای یک زندگی مشقت‌بار است. سخن از اعتیاد ناشی از سرخوردگی در تأمین حداقل‌های زندگی است؛ سخن از مصائب ناشی از فروپاشی خانواده و طلاق در اثر فقر معیشتی است؛ سخن از

حراج بدن - کلی و جزئی - برای تأمین قوت فرزندان و تأمین حداقل‌های زندگی آن‌هاست. سخن از فروش کلیه برای تأمین اجاره سرپناه و هزینه عمل مادر و همسر و فرزند است؛ سخن از ورود به دنیای جرم و جرایم برای جبران فرصت‌های ازدست‌رفته زندگی در اثر گرسنگی، سرما و بی‌سرپناهی است؛ سخن از بروز خشونت‌هایی است که حاصل کینه‌های انباشته شده از نابرابری و تحقیر است. سخن از فقر و سخن از ناتوانی انسان‌ها درباره کسب ظرفیت کامل انسانی آن‌هاست؛ درباره فرصت‌های ازدست‌رفته است. فقر نفی انسانیت است. فقر محصول مرگ اخلاق است (برای مطالعه بیشتر در زمینه تجربیات خود فقرا از فقر ر.ک. Narayan et al., ۲۰۰۰a; Narayan et al., ۲۰۰۰b; Pogge ۲۰۰۷; Narayan and Petesch, ۲۰۰۲; Green, ۲۰۰۸). این ادعا به‌خوبی در این واقعیت متجلی می‌شود که با وجود وجود توانایی ریشه‌کنی کامل فقر مطلق در بسیاری از کشورها، هنوز شاهد عریان‌ترین تجلیات فقر در جوامع هستیم، فقری که حرمت، کرامت و عزت نفس انسان‌ها و نیز اعتبار نظام اجتماعی را هدف گرفته است. نابرابری‌های بی‌سابقه درآمدی و فرصت‌ها طی سال‌های اخیر به طرز خیره‌کننده‌ای غرور و اعتبار انسانی میلیاردها هم‌نوع ما - به‌ویژه جمعیت جوان خانوارهای کم‌درآمد - را به سخره می‌گیرد و آن‌ها را تا حد نازل‌تر از شیء تقلیل می‌دهد (Aslop, ۲۰۰۵; Perry et al., ۲۰۰۶; Pogge, ۲۰۰۷; Green, ۲۰۰۸; Conley, ۲۰۰۳; Macarov, ۲۰۰۳).

امروزه این بحث مورد کاوش محققین فقر است که شرم حاصل از فقر، مستقل از مکان، زمان و فرهنگ، یک پدیده جهانی است و بنابراین، از جمله عناصر اصلی مشقتی است که در کانون انواع گوناگون فقر قرار دارد و از این‌رو، توضیح‌گر واکنش‌های پرخاشگرانه و ورود به قلمروهای ممنوعه جرم و جرایم و خروج از مرز هنجارها و ارزش‌های انسانی است (Narayan et al., ۲۰۰۰b). شرم یک هیجان اجتماعی است که تجلیات جسمانی و روانی دارد. شرم

- Narayan, Deepa, Patti Petesch (۲۰۰۲). *Voices of the Poor: From Many Lands*, Oxford University Press.
- Perry, Guillermo E., Omar S. Arias, J. Humberto Lopez, William F. Maloney, Luis Servén (۲۰۰۶). *Poverty Reduction and Growth: Virtuous and Vicious Circles*, Washington DC: The World Bank.
- Pogge, Thomas (editor) (۲۰۰۷). *Freedom from Poverty as a Human Right*, Oxford: Oxford University Press.
- Rahnema, Majid, (۲۰۱۰). Poverty, in Wolfgang Sachs (editor), *The Development Dictionary*, London: Zed Books, pp. ۱۷۴-۱۹۴.
- Royce, Edward (۲۰۰۹). *Poverty and Power: The Problem of Structural Poverty*, Inc. NY: Rowan & Littlefield Publishers.
- Sen, K. A. (۱۹۸۱). *Poverty and Famines: An essay on entitlement and deprivation*, Oxford: Clarendon Press.
- Spicker, Paul, (۲۰۰۷). *The Idea of Poverty*, Bristol. UK: Policy Press.

حسین راغ فر

هیئت علمی دانشگاه الزهراء(س)

به صورت یک هیجان نامطبوع مرتبط با خود درونی ظاهر می شود که منجر به پنهان کردن خود، عزلت و انزوا و سرانجام به ازهم پاشیدگی و حتی خودکشی می انجامد. شواهد نشان می دهند که برجستگی شرم می تواند در فرهنگ های جمع گراتر مثل چین و کره، هند و پاکستان بیشتر از فرهنگ های فردگراتر مثل ایالات متحده امریکا و بریتانیا باشد. در فرهنگ های گروه نخست رفتار فردی می تواند به تضعیف موقعیت خانواده، قبیله، اجتماع محلی یا کاست (طبقه منفصل) بیانجامد، به نحوی که در اثر خطای یک عضو همه اعضای آن اجتماع احساس شرم می کنند. اعضای گروه اجتماعی ممکن است یکی از اعضای گروه را به خاطر نقض هنجارهای اجتماعی مورد سرزنش قرار دهند و او را وادار به رعایت ارزش ها کنند تا موجب سرافکنندگی گروه نشود. در حالی که تجربه شرم در امریکا و بریتانیا تحت تأثیر دیدگاه های افراد برجسته است، این دیدگاه ها که فردگراتر هستند به طور کلی، منفی ارزیابی می شوند تا مثبت. منابع علمی پیامدهای شرم را به طور عمده برای شخصی که دچار شرم می شود آسیب زا ارزیابی می کنند (Royce, ۲۰۰۹; Pogge, ۲۰۰۷).

کتاب شناسی

- Alsop, Ruth (editor) (۲۰۰۵). *Power, Rights, and Poverty: Conditions and Connections*, Washington DC: The World Bank.
- Conley, Dalton (editor) (۲۰۰۳). *Wealth and Poverty in America: A Reader*. Blackwell Publishing, MA.
- Green, Duncan (۲۰۰۸) *From Poverty to Power*, Oxford: Oxfam International.
- Macarov, David (۲۰۰۳). *What the Market Does to People: Privatization, Globalization and Poverty*, London: Zed Book.
- Narayan, Deepa; Raj Patal, Kai Schafft, Anne Rademacher, Sarah Koch-Schulte (۲۰۰۰a). *Voices of the Poor: Can Anybody Hear Us?*, Oxford: Oxford University Press.
- Himmelfarb, G. (۱۹۸۴). "The idea of poverty", *History Today*, ۳۴(۴).
- Narayan, Deepa, Robert Chambers, Meera K. Shah, Patti Petesch (۲۰۰۰b). *Voices of the Poor: Crying Out for Change*, Oxford University Press.